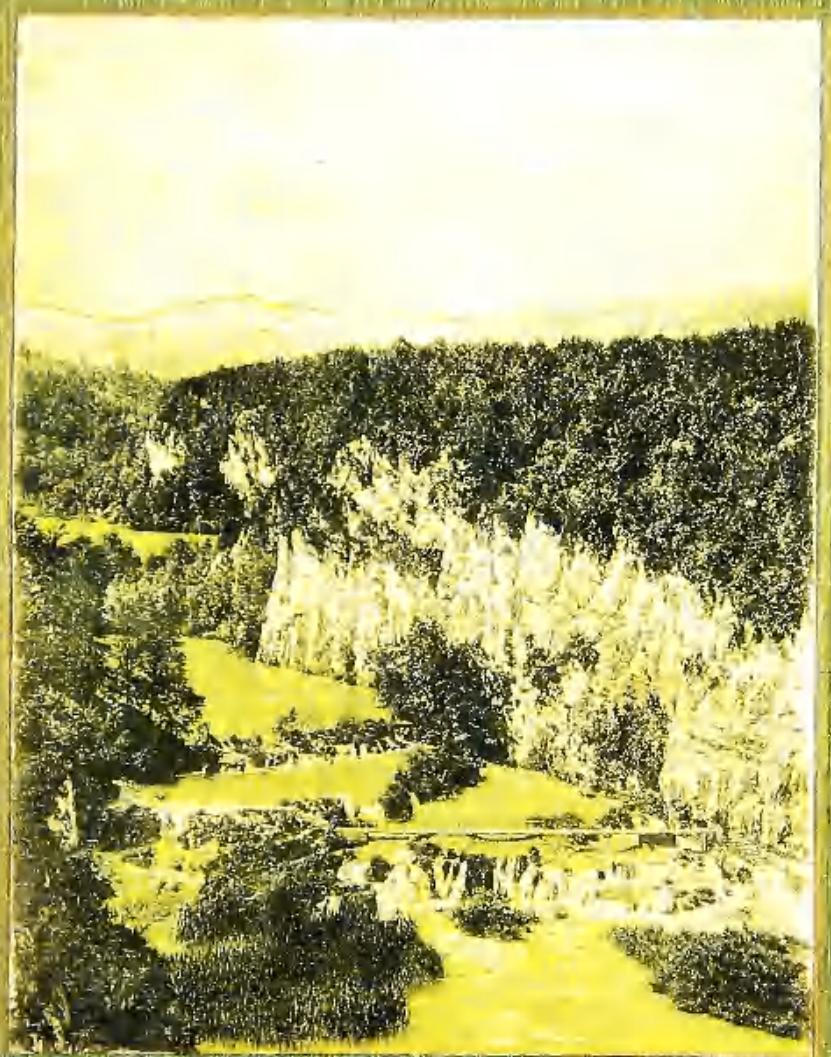

PROFESSOR

EDWARD H. HOPKINS

1900-1901

PLITVIČKA JEZERA

I

NJIHOVA OKOLICA.

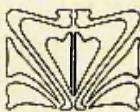
SA 19 FOTOGRAFIJA, SA 9 HISTORIČKIH I GEOGRAFSKIH KARATA
PA SA 3 VLASTORUČNE CRTARIJE NJEG. VELIČANSTVA FRIDRIKA
AUGUSTA II., SASKOGA KRALJA.

NAPISAO

PROFESOR DRAGUTIN FRANIĆ.

SVA ZAKONITA PRAVA PRIDRŽANA.

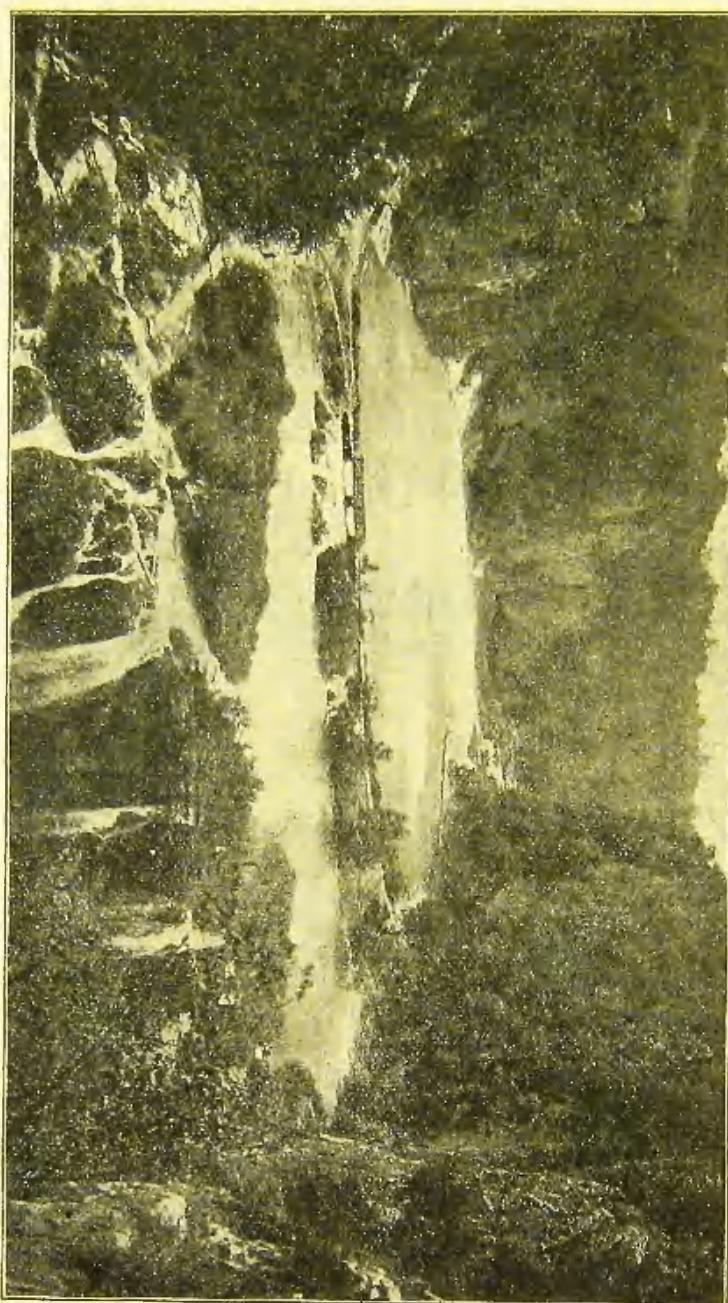
CIJENA 10 K.

U ZAGREBU 1910.

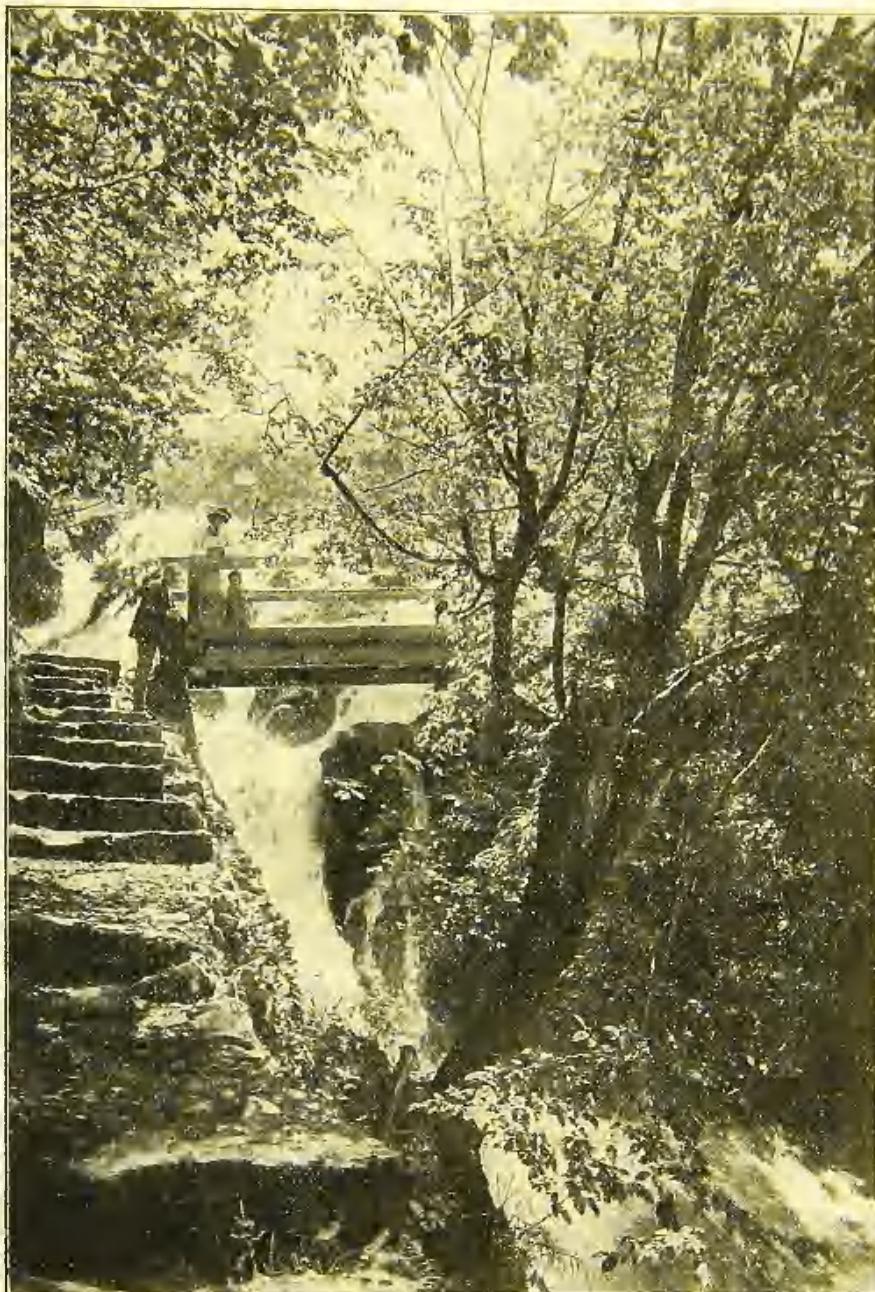
TROŠKOM PIŠČEVIM. — TISAK KR. ZEMALJSKE TISKARE.
PAPIR „ZAGREBAČKE DIONICKE TVORNICE PAPIRA“.

PRILOG I. (K STRANI 11^r.).

Kajuderovac jezero i Novakovića Brod (motreni odzgo s pogledala,
Po fotografiji prof. I. Hochetlingera u Zagrebu,

PRILOG II. (K STRANI 118.).

Desna ili istočna brina (strana) od Sastavaka.
Po fotografiji prof. I. Hochetlingera u Zagrebu.

Uvod.

Veličam Višnjeg, blažen sam posvema,
Što milost Božja veća od svih mjera,
Nanizala nam povorku jezera,
Divotâ, kakvih na svem svjetu nema!

I. Trnski.¹

Nema Hrvata ma gdje bio, ako je samo štogod saznao o Plitvičkim Jezerima, da mu srce jače ne zaigra, kad samo čuje to ime. Kada pak čuje ime: Plitvička Jezera — onaj, tko je već bio srećan, da taj divotni kraj pohodi i vidi, tome se širi grud od zanosa za taj niz draguljâ i biserja divne nam Hrvatske, naše domovine. Stoga je naravski, da se o Jezerima dosta piše i govori, ali o njima ipak sve dodànas nemamo potpunoga opisa, koji bi nam crtao onaj krasni kraj, kako se uistinu našim očima, ušima i ostalim osjetilima prikazuje. (Dalje čitaj ovdje onaj umetak u ovoj knjizi — između dvije crtice — na strani 22. i 23.).

Živi narodni kucaj srca za Plitvička Jezera pobudio me je, da po mogućnosti priberem sve, što se doslije o tim jezerima pisalo i naustice predavalо, pa da ih pokušam i opisati te da drugima za isti posao predam sabranu građu, eda bi i oni stvarali po svojoj volji na njenu temelju sve ljepše opise Plitvice!

Koliko naš svaki zemljopisni radnik ima truda, muke i neprilika, dok nade i pobere kojekuda razasute vijesti i podatke pri prikazivanju koga kraja naše domovine, ne ču ovdje napose da ističem; napominjem samo, da sam osim (mimo) literature i iz neiscrpite knjige same prirode pa iz uzajamnosti između prirode i čovječjega života najviše grade povadio za ovaj prikaz Plitvičkih Jezera.

Doslije nije još nitko ni pokušao prikazivati život Plitvičkih Jezera i njihove okolice u cijelovitosti sustavno i stručno; o Plitvičkim Jezerima imamo ponajviše samo turističke opise i kojekuda razasute bolje i gorê, valjanije i slabije vijesti i podatke, koje sam jedva jedvica posabrazao po raznovrsnoj literaturi, eda bi se na okupu našli, i da nam se bez traga ne zametnu. Stoga cijelu poznatu mi lite-

¹ Jezerkinje.

raturu o Plitvičkim Jezerima posebice povremenu po-ređanu navodim na kraju ove knjige.¹

Na Plitvičkim Jezerima boravio sam više puta podulje vremena, da se s njima što bolje upoznam i da pobilježim sve, što se i u narodu o njima zna i govori, eda bi se i to od zaborava sa-čuvalo. U tome poslu pomogao mi neka mnogo poštovana gospoda pa i vrijedni tamošnji žitelji; stoga jedne i druge diljem cijele ove knjige izrijekom napominjem i straga u literaturi redom navodim, pa im i ovdje svima zajedno javno zahvaljujem. Najviše pak hvalim visokoj kr. zemaljskoj vlasti u Zagrebu, koja mi je u to ime pripomogla sa 600 K, pa prof. I. Hochetlingera na njegovim upravo majstorskim fotografijama.

Od srca želim, što nijesam doslije smogao da nabavim potrebite sprave (instrumente) za posebna limnološka proučavanja Plitvičkih Jezera. To se proučavanje ne da više odgadati te je od prijeke potrebe, da se potrebna novčana sredstva i za sve limnološke sprave namaknu. Ugledajmo se na Madžare, koji u to ime na proučavanje Blatnoga Jezera već oko pola milijuna kruna izdadoše!

Vrijeme je također, da se na Plitvičkim Jezerima i stalna meteorološka opažanja I. reda udese i našsavjesnije provode, jer bez toga ne može biti potpunoga i cijelovitoga opisivanja Plitvičkih Jezera. Tu je potrebu već poodavno vidjelo i Društvo za uređenje i poljepšanje Plitvičkih Jezera i njihove okolice, te je i ono spremno „vrlo rado tome pripomoći“.²

Sve su to bitni razlozi, koji su me ponukali, da sa prikupljenom gradom zasada udarim u glavnome analitičnim putem i da bar prikazem uočene, razabrane i upoznane prirodne i kulturne prilike Plitvičkih Jezera i njihove okolice. Na svemu tome trebat će još mnogo i dugo rabotati, dok se bude mogla uhvatiti potpuna sintetična konstrukcija i cijelokupna slika Plitvičkih Jezera po najnovijim naučnim zahtjevima, jer se i u znanosti kao i u cijelom ljudskom životu moda i zahtjevi mijenjaju i vremenu priljubljuju.³

Pri svemu tome bit će mi osobito milo, ako se cijela ova ovdje obrađena grada pa ovaj moj prvi na izvorima i na narodnoj predaji osnovani opis Plitvičkih Jezera i njihove okolice uzme kritički i objek-

¹ Umoljavam najusrdnije, da mi se izvoli javiti, ako je još gdje štograd o Plitvičkim Jezerima pisano, što ovdje u literaturi nije navedeno. — Sve opažene neispravnosti i opravdane prigovore također sa zahvalom primam i uvažujem.

² „Izvješće Družtva za uređenje i poljepšanje Plitvičkih Jezera za godinu 1898.“ Zagreb 1899., str. 11.

³ Dr. Emil Tietze, Zur Geologie der Karsterscheinungen, „Jahrbuch der k. k. geol. Reichsanstalt“ in Wien 1880., XXX. Bd., str. 731.

tivno na sito i rešeto, samo da Plitvička Jezera što sjajnije bljeskaju, jer „dom da svijetli gorjeti je nama!“ Neka samo težnja za istinom u upoznavanju i prikazivanju naših divotnih Plitvičkih Jezera prati svaki rad i nastojanje oko njih!

Plitvičko društvo uza svoj obilati rad i veliku odgovornost pred hrvatskim narodom imalo bi se također starati, da sveudilj svu literaturu, svu pismenu i usmenu predaju o Plitvičkim Jezerima pribira, pa da tako ono samo (društvo) bude upravo arkiv i izvor pri svakom proučavanju Plitvičkih Jezera. Nije ovdje mjesto, da o tome dalje raspredam nego samo još velim:

Ljubav i zanos za Plitvička Jezera napisaše ovu knjigu, kako ovaj čas mogoše i znadoše, pa jē stoga evo sa ushitom i odanošću prikazujem hrvatskome narodu! Ja sām dobro znadem, kako se je što moralo i moglo obraditi, što je bilo moguće u ovoj knjizi lakše i bolje a što teže i gore prikazati, znam ja također, da se to sve ne će svakome jednako svidjeti, a to nije ni moguće, jer što jednomo čovjeku prija ili mu se sviđa, drugome se ne sviđa ili se pače od toga odvraća, a što jedan traži, drugi to i ne gleda, jer „koliko ljudi, toliko čudi!“ Još je teži posao bio, što je ova knjiga namijenjena širokoj javnosti i svima narodnim slojevima raznojake obrazovanosti i zahtjeva. Stoga je ova knjiga i morala ovako obilata izaći, ali to ne smeta, jer od obilja svijet ne gine.

Citati i različna mnijenja vjerno su izneseni;¹ njih sam upotrijebio u ovome svome djelu kao mozaik popunjajući njima pojedine opise i slike Plitvičkih Jezera. Toga radi naći će se gdjegdje sličnih iskaza (citata), ali treba imati na umu, da ti iskazi potječu od različitih ljudi i da su izjavljeni u različito doba, a to je sve od važnosti po Plitvička Jezera.

Prema svemu tome (a osobito toga radi, da knjiga ne izade prevelika), udešen je cijeli tisak trojako: 1. Može se u savezu čitati samo ono, što je krupnije tiskano. 2. Može se u to čitanje ujedno uzimati i ono što je sitnije tiskano. 3. Uz to se mogu pogledati (koga zanimaju) i stručne napomene i pojedinacne upute što su i pod crtama navedene. — To sve potpuniye i olakšava upotrebljavanje kazala lica i stvarâ, koje je dodano na kraju ove knjige, pa se na to kazalo p. n. gospoda čitatelji(ice) osobito upozorju, jer svaku i najmanju stvarcu, o kojoj žele što doznati, mogu po tome kazalu smjesta lako naći. Pored toga kazala ne može biti kraća ni jedna knjiga o Plitvičkim Jezerima od ove, jer se iz nje mogu i same pojedine riječi naći i upotrijebiti. — Ta je kratkoča još naročitija u „Položajnom nacrtu Plitvičkih Jezera“.

¹ Toga radi nastala je i nejednakost u pisanju nekih složenih zemljopisnih vlastitih imena.

Položajni nacrt Plitvičkih Jezera sastavljen je po katastralnim mapama 1":80°, po „Plitvicer Seen“ 1:12.500 (Gavazzi : Karstseen), po karti željezničkih pruga i po opisu ove knjige. (Gledaj: Prilog V. na kraju knjige).

Moram ovdje osobito istaknuti, da mi još nemamo vjerne topografske karte Plitvičkih Jezera, pa je „Društvo za uređenje i poljepšanje Plitvičkih Jezera i njihove okolice“ zamolilo visoku kr. zemaljsku vladu u Zagrebu za izradbu vjerne i pouzdane topografske karte Plitvičkih Jezera pa za stručno mišljenje i prikaz drevne „Gradine“.

Pridodane historičke i topografske karte Plitvičkih Jezera znatno olakšavaju povjesni razvoj njihova prikazivanja i upoznavanja.

Tko se želi pobliže upoznavati i lakše snalaziti u cijeloj okolini Plitvičkih Jezera, taj neka u to ime kupi i posebni list specijalne karte naše monarkije u mjerilu 1:75.000 Zone 26 Col. XIII. Plitvice, ili generalnu kartu u mjerilu 1:200.000 list 33° 45° Zengg; u toj su karti i šume prikazane (ucrtane).

Ne mogu premučati a da ne napomenem jedan veliki nedostatak naših putovanja. — Mi idemo obično na put bez svakih karata i putopisa pa stoga nemamo ni polovicu one koristi od putovanja, kao što bi imali s tim putnim pomagalima, koja bi nas u sve zemljopisne prilike potanje uputila. — Bez pouzdane vodič-knjige nema pravoga upoznavanja, razumijevanja ni uživanja Plitvičkih Jezera! Stoga otkinimo, ako je od potrebe, i od usta, pa nabavimo vjeran opis Plitvičkih Jezera, poglavito onda, kada smo već bili ili kada mislimo ići na sama Jezera, da nam užitak i od umne koristi bude!

Tko dandanas bez dobre vodič-knjige ikuda putuje (osobito na Plitvice), taj više troši nego što sebi koristi. — Kome pak kojekakve prilike nikako ne dopuštaju, da najdivniji kraj hrvatskih zemalja, naša Plitvička Jezera, svojim očima vidi, taj neka bar njihov opis pročita iz vlastite duševne potrebe pa iz ljubavi prema domovini. Na Nijemce se u tom ugledajmo!

O Uskrsu 1910. godine.

Dragutin Franić,
kr. profesor u velikoj gimnaziji u Gospicu.

Sadržaj:

	Strana
Uvod	IX.—XII.
Popis slika i povjesno-zemljopisnih karata	XVI
A. Dolazak na Plitvička Jezera	3
B. Razgledanje Plitvičkih Jezera: prirodna veličajnost, boravljenje, zabava, zdravlje; klima: uzduh, vjetrovi, vrijeme, temperatura, hrana, stan	7
C. Općenite zemljopisne prilike Plitvičkih Jezera	20
a) Glas, ime, smještaj i položaj Jezera	20
b) Broj, dioba, smjer, spoljašnost i granice Jezera	26
c) Dodavanje, dostajanje ili dolaženje vode Plitvičkim Jezerima	31
D. Opisivanje Plitvičkih Jezera	32
 I. Gornja jezera.	
Prvi tavan i povorka Plitvičkih Jezera	32
1. Prošćansko Jezero	32
α) Zapadna ili lijeva strana Prošćanskoga Jezera	32
β) Istočna ili desna strana Prošćanskoga Jezera	40
γ) Posebna svojstva Prošćanskoga Jezera	40
δ) Prošće (delta)	43
ε) Devčićevac	48
2. Ciginovac	53
Stubica i Tomićeve Pogledalo	57
Drugi tavan i povorka Plitvičkih Jezera	61
3. Okrugljak	61
4. Veliko Jezero ili Jovinovac Veliki	62
5. Malo Jezero ili Jovinovac Mali	64
6. Vir	65
7. Batinovac	65
Treći taván i povorka Plitvičkih Jezera	65
8. Galovac	68
9. Milino Jezerce	76
Četvrti tavan i povorka Plitvičkih Jezera	79
10. Jezerac ili Gradinsko Jezerce	79
11. Buget ili Buk	83
Jezerski virovi	84
Peti tavan Plitvičkih Jezera	88
12. Kozjak	88
 II. Donja Jezera	
Šesti tavan i povorka Plitvičkih Jezera	102
13. Milanovo Jezero	102
14. Gavanovo Jezero	107
15. Kaluderovo Jezero	113
16. Novakovića Brod	115

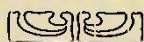
	Strana
Sedmi tavan: Sastavci i slapovi Korane	119
a) Sastavci (slapova Plitvičkih Jezera i Slapova Plitvice)	119
b) Slapovi Korane	122
III. Gornja pogledala na Sastavke	129
E. Glavni pritoci i izvori Plitvičkih Jezera	132
a) Plitvica potok	132
Plitvički vodovod	137
b) Izvori Plitvičkih Jezera	140
a) Crna Rijeka	141
b) Bijela Rijeka, Vrhovska Rijeka ili Rijeka	144
c) Rječica	147
c) Narodni glasovi o podzemnom odviranju i dalekom dopiranju vode s Plitvičkih Jezera	148
F. Najbitnije pojave krša u prirodi i u literaturi s posebnim opisom Baraćeve Spilje	151
a) Postanje krša, njegovih pojava i biljega	151
b) Baraćeva Spilja	172
G. Geološka gradnja Plitvičkih Jezera	176
a) Krpatenje (rastapanje i raspadanje) kamenja	180
b) Postanje i opstanje Plitvičkih Jezera	186
c) Geološki problemi klime, pa doba izdubljivanja dolova i postajanje sedre na Plitvičkim Jezerima	202
d) Stvaranje i zasedravanje plitvičkih jezerskih pregrada	212
e) Naplavljeni ili zaneseni (zamuljeni) dijelovi Plitvičkih Jezera	226
f) Narodne pripovijesti o postanju Plitvičkih Jezera	230
H. Fizikalne prilike Plitvičkih Jezera	232
a) Mehanika i dinamika Plitvičkih Jezera	232
Slapovi i pjena vode Plitvičkih Jezera	237
b) Boja vode Plitvičkih Jezera	245
a) Optičke pojave	245
b) Prozirnost jezerske vode	247
c) Biološki uzroci (jezerskim bojama)	253
d) Refleksija i apsorpcija svijetla u vodi	255
c) Akustika Plitvičkih Jezera	256
d) Toplota jezera (pogrješna strana 242 mjesto)	258
Smrzavanje Plitvičkih Jezera (" " ")	259
I. Biološke prilike Plitvičkih Jezera i okolice (" " ")	262
I. Iz životinjskoga carstva (Fauna)	262
a) Neki sisavci	262
b) Neke ptice (" " ")	263
c) Neki gmazovi (" " ")	264
d) Neki vodozemci	264
e) Mekušci	265
f) Ribe i raci (" " ")	265
g) Neki kukci (" " ")	267
II. Plankton (Fauna niža) Plitvičkih Jezera (" " ")	267
III. Iz biljnoga carstva (Flora) (" " ")	269
J. Vrijednost šuma po Plitvička Jezera (" " ")	274
K. Antropogeografske crtice s Plitv. Jezera (" " ")	278
a) Ribarenje i lov na Plitvičkim Jezerima (" " ")	284
b) Vlasnost Plitvičkih Jezera	286
	291

	Strana
c) Ratarstvo i stočarstvo oko Plitvičkih Jezera	292
d) Naselja i obrtnost na Plitvičkim Jezerima	300
e) Narodno-gospodarstvena vrijednost Plitvičkih Jezera, narodni soj i govor pa neke tamošnje pučke igre	301
f) Žiteljstvo i mjesta oko Plitvičkih Jezera	306
α) Ljeskovac Plitvički	308
β) Sela: Plitvice i Bigina Poljana	310
γ) Jezerska Poljana ili Velika Poljana. (Najdavniji tamošnji žitelji, „turistička kuća“, ljetnikovci i druge zgrade)	312
δ) „Društvo za uređenje i poljepšanje Plitvičkih Jezera i okolice“, gradnja hotela i vidikovci s njega t. j. prirodna panorama oko Plitvičkih Jezera. Gradnja ljetnikovaca	328
ε) Medvedak brdo	342
ζ) Jezerce (Crno Jezero ili Kapela) selo, Krčevine i Mirić Štropina	343
η) Priboj (Prijedor)	346
g) Uzlaz na Golu Plješivici. Uzlaz kralja Fridrika Augusta II. na Golu Plješivici	348
L. Drevno doba Plitvičkih Jezera i njihove okolice	358
a) Arheološki nalasci i povjesni tragovi ljudskoga života oko Plitvičkih Jezera	358
b) Krvavo kolo na Krajini, ponajpače uporedo sa Plitvičkim Jezerima	366
c) Jezerska „Gradina“	376
d) Upoznavanje Plitvičkih Jezera i literatura o njima	380
α) Šesnaesto stoljeće	380
β) Sedamnaesto stoljeće	381
γ) Osamnaesto stoljeće	382
δ) Devetnaesto stoljeće.	
1. Od god. 1801.—1845. (Od pohoda nadvojvode palatina Josipa do pohoda saskoga kralja Fridrika Augusta II.)	390
2. Od god. 1845.—1888. (Od pohoda saskoga kralja Fridrika Augusta II. do pohoda kraljevine Šefanije)	398
3. Od god. 1888.—1896. (Od pohoda kraljevine Šefanije do sagrađenja društvenog hotela)	405
4. Od god. 1896.—1900. (Od sagrađenja društvenog hotela do pohoda nadvojvode Leopolda Salvatora)	410
ε) Dvadeseto stoljeće: od god. 1900.—1910. (Od pohoda nadvojvode Leopolda Salvatora dodanas)	416
e) Različita literatura upotrijebljena pri izradivanju Plitvičkih Jezera i njihove okolice	419
f) Kazalo lica i stvari	427
g) Popravci (neka se ovrše prije čitanja same knjige)	440

Slike, položajni nacrti i zemljovidne karte.

	Strana
Vegetacija (rašće) oko Limuna (Prošćanskoga Jezera)	38
Stara delta i tok Prošćanskoga Jezera	43
Sadašnja delta i tokovi Prošćanskoga Jezera	50
Pogled sa Stubice na gornja Plitvička Jezera	59
Galovački Buk (Slap)	73
Milino Jezerce i rašće oko njega	77
Gradinsko Jezerce sa pogledom na društveno svratište	80
Obala Kozjaka Jezera (oko Klokočeve Drage) s južnim dijelom Štefanijina Otočića	90
„Slap Milke Trnine“	108
10 Brzice (kaskade) Gavanovca u Kaluđerovac Jezero	112
Kaluđerovac Jezero i Novakovića Brod. Na početku knjige. Prilog I. k str.	115
Desna ili istočna brina (strana) od Sastavaka. Na početku knjige. Prilog II. k strani	118
Slapovi Plitvice (u Sastavcima)	120
Ljeva strana slapova Korane pred spiljom Golubnjačom	125
Desna strana slapova Korane ispod spilje Golubnjače	127
Položajni nacrt vodovoda za Plitvice i režnik	138
Postajanje sedre Plitvičkih Jezera (tri slike: a, b, c)	216
Sadašnja lađica i nekadašnji kerep (na Okrugljaku ispod Markovićeva Pogledala)	(u 18. arku) 287
Mašala (zublja) i osti (ostve) za ribarenje	317
20 Splav od šiklja na Jezeru Kozjaku 1. lipnja 1845.	319
Pila, mlin i kuća † Mate Rukavine na Kozjaku jezeru (god. 1845.)	335
Gorska panorama oko Plitvičkih Jezera	345
Zamišljena općina Plitvička Jezera	355
Saski kralj Fridrik August II. i njegova pratnja na Goloj Plješivici g. 1845.	376
Na Kordunu	376
Pruga čardaka preko Plitvičkih Jezera godine 1769.	383
Plitvička Jezera i turska međa godine 1780.	386
Pruga čardaka krajem Plitvičkih Jezera godine 1789.	389
Lipošćakov plan Plitvičkih Jezera od g. 1830. Na kraju knjige. Prilog III.	396
30 Latasov „Tlovid Plitvičkih Jezera“ od g. 1850. Na kraju knjige Prilog IV.	399
31 Položajni nacrt Plitvičkih Jezera. Na kraju knjige. Prilog V.	

- Zelenac (potočić) 148.
 Zelena Pećina (kod Bunića) i boja
 joj 150, 172.
 Zrinski grof Petar 35, 368/9.
 Zrmanja 176.
 Željava 7, 320/1.
 Željeznica k Plitvičkim Jezerima i po-
 hođenje njihovo 19/20, 338, 340.
 Željkuša (kosa) 343. Žigică Vrh 30.
**Žiteljstvo i život pa naselja (mje-
 sta) nekadašnja i današnja oko
 Plitvičkih Jezera** 14, 94 (pravo ja-
 čega), 284—6 (u 18. arku), 306—48,
 360—4, 366, 370/1.
**Živovanje narodno u hrvatskoj Kra-
 jini i oko Plitvičkih Jezera** 369 do
 76, 395, 410.
 Živilja (kosa i vrelo) 346, 350/1.
 Žuta Lokva 6.
 Žutijića Poljanica 39.
 Žljebe 46, 52, 71/2, 160.
 Župe i crkveni život oko Plitvičkih
 Jezera 363/4, 367.

